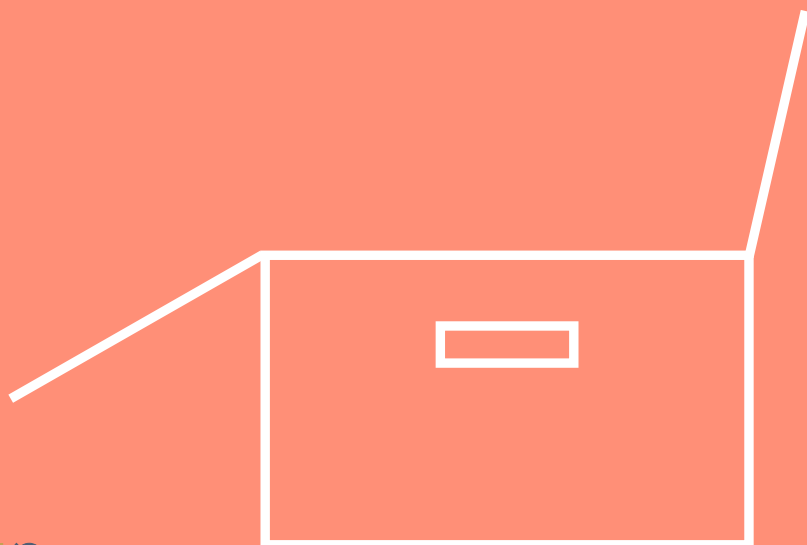


# Obrazovanje, umjetnost i društveni angažman: Istraživanje obrazovne vrijednosti umjetničke prakse

*Vodič za aktivnosti u  
umjetničkom obrazovanju*



## **Obrazovanje, umjetnost i društveni angažman:**

### **Istraživanje obrazovne vrijednosti umjetničke prakse - Vodič za aktivnosti u umjetničkom obrazovanju**

**Izdaje:** Pionirski dom – Center za kulturo mladih

**Zastupa:** Barbara Murn Vrviščar

**Osnivač:** Mestna občina Ljubljana

**Urednice:** Urša Strehar Benčina in Maša Pfeifer

**Avtori:** Urša Strehar Benčina, Boris Beja, Boštjan Franetič, Olivija Grafenauer,  
Nuša Jurjevič, Urša Rupnik, Ana Vipotnik

**Dizajn i ilustracije:** Maša Pfeifer

**Prijevod:** Monika Mihelič

**Jezikovni pregled:** Maša Pfeifer

**Izgled:** Grafoblika

**Fotografije i video:** Igor Sukur

Ljubljana, kolovoz 2024

*Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.*



Co-funded by  
the European Union

**ELPIS** Artistic expression, performance  
and social innovation:  
the role of the educator for the  
accessibility of the arts



**TRY THEATRE**



**PIONIRSKI DOM**  
CENTER ZA KULTURO MLADIH

Obrazovanje, umjetnost i društveni angažman:  
Istraživanje obrazovne vrijednosti umjetničke prakse

*Vodič za aktivnosti u umjetničkom obrazovanju*



# SADRŽAJ

1. ELPIS – DUH NADE: <i>okvir</i>	6
2. VJERUJEMO: <i>vizija</i>	9
3. HUMANIZIRANJE ŠKOLA: <i>problem</i>	12
4. AKO POKRENUTI: <i>perspektiva</i>	16
5. UMJETNOST JE SVUGDJE: <i>metodologija u pripremi</i>	20
6. POVEZATI SE: <i>sigurniji prostor</i>	24
7. POKRENITE: <i>proizvod ili rezultat?</i>	28
8. KLIZIŠTE, GRANICE I OGRANIČENJA: <i>limit</i>	33
9. LETI: <i>motivacija za nastavak</i>	36
10. POVEZIVANJE: <i>dobijte više informacija</i>	40



## **1. ELPIS – DUH NADE: okvir**

**ELPIS** je zajednički projekt koji uključuje tri zemlje – Italiju, Hrvatsku i Sloveniju – i četiri partnerske institucije:

***Idrisi Cultura e Sviluppo Palermo (vodeći partner), Liceo Ginnasio di Stato Francesco Scaduto Bagheria, The Rijeka Youth theatre i Pionirski dom – Center za kulturo mladih***

Sve sudjelujuće institucije posvećene su korištenju umjetnosti za uključivanje zajednica, stvaranje veza i podizanje svijesti o raznim društvenim problemima u različitim okruženjima. Ova međunarodna suradnja omogućila nam je istraživanje različitih praksi, razmjenu uspješnih programa i dijeljenje vrijednosti koje su ključne za bavljenje osjetljivim temama u raznim obrazovnim situacijama i radom s različitim ciljnim skupinama.

U Sloveniji, projekt se fokusira na integraciju kulture i umjetnosti s formalnim obrazovanjem, posebno u pogledu

društvenih tema. Ključne teme koje su se pojavile tijekom projekta uključuju:

**suradnju, povezivanje, igru, iskustvo, svijest, povjerenje, izražavanje, proces, upornost i zajednicu.**

### **Laboratorij u Sloveniji: 3 faze**

**1. POČETAK:** Započeli smo planiranjem i postavljanjem ciljeva za radionice, pozivajućiiskusne pedagoge, učitelje, učenike i radnike s mladima da nam se pridruže.

**2. RADIONICE:** Organizirali smo 6 početnih radionica kako bismo predstavili razne umjetničke oblike i njihovu moguću upotrebu u formalnom obrazovanju. Nakon toga je uslijedilo još 9 dodatnih radionica. Umjetnički pedagozi iz različitih disciplina angažirali su sudionike da istraže različite umjetničke oblike i društvene teme, stječući tako znanja i razvijajući vještine za poticanje kreativnosti u svom radu.

**3. ANALIZA:** Proveli smo 55 intervjua kako bismo procijenili trenutno »stanje umjetnosti,« što je dovelo do razmišljanja i istraživanja kako uključiti umjetnost u formalno obrazovanje. Zajedno smo procijenili, reflektirali i evaluirali proces.

**REZULTAT:** Alat osmišljen kako bi inspirirao, potaknuo i utjecao na pedagoge i voditelje da kombiniraju formalno i neformalno obrazovanje i uključee više umjetnosti u svoj rad.

### ***Što predlažemo:***

**Uspostavite zajednički okvir:** Razmijenite očekivanja sa svima uključenima u proces umjetničkog obrazovanja.

**Pripremite se:** Identificirajte svoje ciljeve i potrebe, provedite plan, reflektirajte i procijenite ishod. Ako je potrebno, prilagodite i ponovite proces.

## **Kako:**

- **Podijelite svoje planove:** Koristite zajednički dokument za suradničko uređivanje. **Komunicirajte slobodno i otvoreno.**
- **Eksperimentirajte i prilagodite:** **Ne bojte se isprobati nove stvari bez da znate sve odgovore.** Vizualizirajte, planirajte i pripremite se za aktivnosti, ali fokusirajte se na proces, a ne na specifičan ishod.
- **Promatrajte i promišljajte:** Pružite iskustva i promatrajte reakcije. Prilagodite i mijenjajte se na temelju ishoda. **Zapamtite, nema neuspjeha u korištenju umjetnosti kao dijela obrazovnog procesa – samo informacija o tome što je funkcioniralo, a što još nije.**
- **Raspravljajte i dijelite:** **Podijelite sumnje i pobjede.** Razumijte da ono što jednom uspije, možda neće uvijek uspjeti, ali kroz promatranje i refleksiju možete identificirati principe s većom šansom za uspjeh.





## **2. VJERUJEMO: vizija**

Kultura i umjetnost oduvijek su predstavljale ključne načine za ljude da se izraze, stvaraju zajednice, povezuju jedni s drugima, dijele priče, doživljavaju razne emocije i promišljaju o svijetu oko sebe. Kroz ovaj angažman, pojedinci mogu zamisliti nove mogućnosti i stvarnosti za svoj svijet.

Međutim, igra i umjetnost često se doživljavaju kao neproduktivne, neozbiljne i nevažne. Ova percepcija povezana je s nedostatkom financiranja, sustavne podrške i strateških okvira koji prepoznaju umjetnost i kulturu kao bitne komponente ljudskog razvoja i postojanja.

To možemo promijeniti kroz dva komplementarna koraka:

**1. Pristup odozdo prema gore: integrirajte principe neformalnog umjetničkog obrazovanja u okvire formalnog obrazovanja kroz rad edukatora i pedagoga na svim razina-**

**ma obrazovanja – od ranog djetinjstva do akademske zajednice i šire.**

**2. Poticanje sustavnih promjena: zalažite se za politike, financiranje i sustavne promjene koje podržavaju umjetničko obrazovanje i omogućuju različite načine i prakse učenja umjetnosti. Sustavno učenje i podrška u obliku obrazovanja koristili bi i učiteljima i studentima pedagoških fakulteta, kao i studentima umjetničkih fakulteta bez pedagoških programa.**

Umjetnost bi trebala biti dio ljudskog obrazovanja od najranije dobi kako bi se uveli različiti načini razumijevanja svijeta i izražavanja sebe. Pomaže stvaranju različitih perspektiva, potiče kreativno i kritičko razmišljanje i proširuje naše načine spoznaje. Iskustvo nečega iz prve ruke ključno je za pravo razumijevanje istog. Umjetnost poboljšava i jača našu svijest, percepciju i intuiciju. Uči nas preispitivati vlastite postupke i postupke drugih te ih ispitivati iz različitih kutova. Igranje i eksperimentiranje ključni su za samospoznaju, razumijevanje drugih i razumijevanje svijeta.

Umjetnost nas povezuje na različite načine. Za većinu izvedbenih umjetnosti, zajednica je preduvjet. Čak i u individualnijim umjetničkim oblicima uspostavlja se komunikacija – između teme i umjetnika te između umjetnika i publike. Ova komunikacija, čak i ako je neizravna, može nadilaziti prostor i vrijeme i odjekivati s drugima.

Ova otvorena komunikacija potiče istraživanje i razvoj znanja. Promatranje, slušanje, osjet i izražavanje su neprocjenjivi pristupi u obrazovanju. Kultura i umjetnost nude putove za zamišljanje novih mogućnosti, otkrivanje onoga što nam je važno, iskustvo su-stvaranja i stjecanje osjećaja aktivnog subjekta.

## **Zašto bi umjetničko obrazovanje trebalo biti isprepleteno s formalnim obrazovanjem?**

Unatoč izazovima stalne obrane umjetnosti, bitno je zapitati se zašto vjerujemo da je umjetnost značajna. Ova refleksija pomaže nam postaviti vlastite vrijednosti i ideje o tome zašto je umjetnost potrebna, neophodna i ključna za razvoj pojedinca i zajednice. Prakticiranje umjetnosti također će nam pomoći postaviti specifične obrazovne ciljeve za aktivnosti i vidjeti širu sliku, pronalazeći smisao čak i kada se suočimo s izazovima.

### ***Što predlažemo:***

**Podijelite zajedničku viziju:** Nemojte samo razgovarati o tome, već to i prakticirajte.

### ***Kako:***

- **Practicirajte ono što podučavate:** Sudjelujte u aktivnostima koje zagovarate. Pohađajte radionice, prakticirajte umjetnost sami i doživite ju sa svojom zajednicom.
- **Eksperimentirajte i surađujte:** Vodite kolege učitelje/edukatore kroz igre, vježbe i aktivnosti koje planirate. Dopustite da i vas drugi vode.
- **Izgradite povezanost i povjerenje:** Bolje razumijevanje jedni drugih pomaže uspostaviti okvir temeljen na zajedničkim uvjerenjima i vrijednostima. Podržavajte jedni druge i dajte si prostor za rast.
- **Vježbajte konstruktivnu povratnu informaciju:** Ostanite osjetljivi na vlastite percepcijske pristranosti i ograničenja. Prepoznajte vrijednost različitih pristupa kako biste postavili zajednički okvir i cijenili različite perspektive.

**Koja su vaša iskustva? Zašto mislite da bi umjetničko obrazovanje trebalo biti isprepleteno s formalnim obrazovanjem?**



### **3. HUMANIZIRANJE ŠKOLA: *problem***

Područje obrazovanja trebalo bi dijeliti slične ciljeve s umjetnošću – djelovati kao igralište, polje iskustava i eksperimentiranja te prostor za pravljenje grešaka, zajedničko postojanje, zajedničko stvaranje i izgradnju zajednice. Idealno, obrazovanje bi se trebalo fokusirati na oblikovanje pojedinaca koji posjeduju intelektualne sposobnosti, kritičke vještine razmišljanja te sposobnost prikupljanja, odabira i kombiniranja informacija. Osim toga, trebalo bi njegovati empatiju, emocionalno izražavanje i regulaciju te svjesno življenje, s osviještenošću o našem tijelu i kolektivnom tijelu čovječanstva.

Nažalost, trenutni obrazovni sustav nedovoljno podržava ovaj holistički pristup učenju. Natjecateljstvo i fokus na visoke ocjene zasjenili su druge važne aspekte obrazovanja. Uključivanje umjetnosti u pedagogiju može podržati postupnu promjenu fokusa unutar obrazovnog sustava.

## Integriranje neformalnog umjetničkog obrazovanja u formalno obrazovanje

Kada integriramo neformalno umjetničko obrazovanje u formalne okvire, trebali bismo biti svjesni sljedećeg:

**Autoritet i fleksibilnost:** održavanje autoriteta u neformalnim aktivnostima unutar formalnih okvira može biti izazovno, jer svaka situacija i prostor dolaze s vlastitim očekivanjima i pravilima ponašanja. Međutim, imamo slobodu igrati se s pravilima razjašnjavanjem konteksta aktivnosti. Postavljanjem i zajedničkim stvaranjem očekivanja sa sudionicima, možemo upravljati ravnotežom između strukture i fleksibilnosti.

**Vrijeme za istraživanje:** Može biti teško pronaći vrijeme za istraživanje novih, participativnih, iskustvenih pristupa koji su više usmjereni na otkrivanje i pronalaženje različitih puteva do obrazovanja. Edukatori bi si trebali dopustiti eksperimentiranje s ovim metodama, ali također biti spremni vratiti se poznatim pristupima kada je to potrebno.

**Ocenjivanje i procjena:** lako su okviri za ocjenjivanje i procjenu potrebni za učenje pod pritiskom i korištenje znanja, oni također mogu biti ograničavajući i rigidni, potičući natjecateljstvo umjesto kreativnosti. Neformalno umjetničko obrazovanje može pomoći učenicima da vježbaju izvedbu pod pritiskom i razvijaju različite snage kada se suoče s izazovima.

**Uključivanje umjetnosti u različita područja:** Biti otvoren i kreativan uključuje pronalaženje načina za uključivanje umjetnosti u sva područja znanja. Neki prijedlozi za primjenu uključuju:

- Testiranje unaprijed stvorenih predodžbi i stereotipa na početku lekcije.
- Kreativno istraživanje tema ili uvođenje novih informacija na različite načine.

- Refleksija i jačanje novo stečenog znanja te procjena razumijevanja.
- Zagrijavanje tijela i uma.
- Opuštanje i fokusiranje tijekom pauza.
- Povezivanje grupe i pružanje različitih načina za izražavanje osjećaja i dijeljenje mišljenja, čime se uspostavljaju odnosi unutar razreda.

Edukatori se potiču da pronađu vlastite prilike za uključivanje različitih umjetničkih metoda i tehnika koje rezoniraju s njima i njihovim učenicima.

## **Uloga škola**

Uloga škola trebala bi se prilagoditi društvenim promjenama. S velikom količinom dostupnih informacija, urednička uloga edukatora sve je potrebija kako bi se pomoglo učenicima da shvate informacije koje primaju. Škole mogu i trebaju biti mreže za učenje koje potiču i eksperimentiraju s različitim pristupima i metodama, idealno kroz iskustvo, istraživanje, pravljenje grešaka i učenje davanja i primanja konstruktivne povratne informacije kroz različite načine izražavanja.

## **Vrijednosti u prakticiranju umjetnosti i podučavanju**

Vrijednosti pronađene u prakticiranju umjetnosti trebale bi se odražavati u podučavanju. Da bi to postigli, edukatori moraju biti spremni i voljni učiti na isti način. Greške bi se trebale smatrati prilikama za učenje, kao potrebne i razigrane, nešto što se može popraviti. Greške mogu osvijetliti različite aspekte razumijevanja, vodeći nas do mjesta do kojih ne bismo došli da se bojimo pravljenja tih grešaka. Iako greške mogu dovesti do frustracije, prevladavanje frustracije gradi otpornost i samopouzdanje i kod edukatora i kod učenika.

Podučavanje i stvaranje umjetnosti trebali bi validirati istraživanje, znatiželju, jednakost i raznolikost. Iako promjene u

školskom sustavu mogu zahtijevati vrijeme, individualni pristupi poučavanju mogu se brzo prilagoditi i mijenjati.

## ***Što predlažemo:***

**Integrirajte umjetnost u formalno obrazovanje:** Pronađite što treba dodati u okvir formalnog obrazovanja i izdvojite vrijeme za to, čak i ako je to samo nekoliko minuta. Pokušajte i promatrajte učinak.

## ***Kako:***

• **Angažirajte se osobno:** Pohađajte radionice i iskusite metode iz prve ruke. Koristite ono što s vama najviše rezonira. To može biti samo jedna igra, jedna pjesma, jedna vježba ili jedan kratki zadatak, a zatim to prenesite na svoje učenike. Vaše uzbuđenje će generirati uzbuđenje kod drugih. Da biste zapalili strast kod drugih, prvo morate zapaliti strast u sebi.

• **Olakšajte refleksiju:** Pitajte sudionike kako su se osjećali dok su izvodili ili sudjelovali u umjetničkom obliku. Razumijte da, iako su aktivnosti u umjetničkom obrazovanju često zabavne, možda neće uvijek postići željeni učinak. Ustrajte i naći ćete aktivnosti koje donose radost i angažiraju grupu, pomažući im prevladati ogorčenost i frustraciju.

• **Cijenite raznolikost:** Slijedite znatiželju grupe, cijenite razlike unutar grupe i odgovarajte kombiniranjem različitih metoda i pristupa.



## **4. KAKO POKRENUTI: perspektiva**

Nakon što identificiramo naše vrijednosti i ciljeve u podučavanju i steknemo neko iskustvo, važno je odabrati i odrediti metodu. Iskustvo umjetničkih procesa je ključno, jer uključuje našu praksu podučavanja ili facilitiranja kroz promatranje pedagoških pristupa i metodologija. Ponovno pohađanje radionica i aktivnosti omogućuje nam da iskusimo kako je to biti neopterećen i otvoren za proces, te da promatramo kako drugi edukatori stvaraju sigurna okruženja koja su ključna za umjetničko obrazovanje. Razumijevanjem njihovih pristupa i metoda, možemo strukturirati naše aktivnosti i stvoriti inspirativan i učinkovit pristup podučavanju koji se usklađuje s našim osobnostima i okruženjima za podučavanje.

Prije razvoja metodologije važno je priznati si neizvjesnost, obrane i strahove koji prate bilo koje novo iskustvo. Kada stvaramo metodu na temelju našeg znanja, možemo predvidjeti proces samo do određene mjere, informirani našim



vlastitim iskustvima ili prethodnim grupama. Ograničavanje na jedan poželjan ishod može nas natjerati da se osjećamo izvan kontrole. Ova neizvjesnost također može utjecati na sudionike koji po prvi put doživljavaju proces. Međutim, to je jedini način za razvoj metode: hrabro stvarajući i istražujući bez znanja o ishodu ili emocionalnom putovanju koje će nas i naše sudionike negdje odvesti.

Ponekad, kontrola kvalitete procesa postaje kontrola sama po sebi. Predlažemo da se započne s eksperimentiranjem, istraživanjem metoda, materijala i tehnika bez forsiranja savršenih rezultata. Stvaranje kao akcija trebalo bi biti dovoljno za početak razvoja metode. Vjerujte sebi da čak i ako proces ne ide prema planu, pruža prilike za učenje. Promatrajte što možete izvući iz iskustva. Ne brinite ako svi sudionici ne reaguju na isti način. Ponovite aktivnosti kako biste vidjeli uzrokuju li različiti pristupi otpor. Cilj je započeti.

Često se previše fokusiramo na interpretaciju, kodiranje, poruke i prijem umjetnosti, i zaboravljamo da je entuzijazam za umjetnost prvi korak u korištenju kao metode podučavanja. Svatko može uživati u umjetnosti na svoj način. Naglasak na interpretaciji zasjenjuje iskustvo, osjećaj i osjetilne aspekte. Podučavanje tehnika, vještina, metoda, škola, pristupa, stilova i povijesti je važno, ali osobno iskustvo je prvi korak u nepoznato, u more mogućnosti, i u slobodu unutar formi. Podijelite svoju radost za umjetnost i izazovite individualnu interpretaciju pitanjima:

**Što vidiš?**

**Što osjećaš?**

**Zašto misliš da to osjećaš?**

**Gdje te tvoj um odveo tijekom iskustva?**

**Što radiš kada misliš da ne razumiješ?**

**Možeš li to povezati s nečim što znaš?**

**Ako ti se ne sviđa, što ti se ne sviđa?**

**Što bi trebalo biti drugačije da ti se više sviđa?**

**Moramo li voljeti sve što doživimo?**

**Što barem malo izaziva tvoje zanimanje?**

**Kako možeš koristiti svoju maštu da pronađeš vlastitu interpretaciju rada koji je učinjen unutar grupe?**

Oba procesa - rad i promatranje - znače iskustvo. Dopustite razvoj novih interpretacija. Potičite ih i razgovarajte o njima. Gradite povjerenje kod učenika, potičite ih da osjećaju i interpretiraju svoje osjećaje i vodite ih da vide različite slojeve počevši od svog iskustva.

### **Što predlažemo:**

**Prevladavajte strah od eksperimentiranja:** Ne gubite hrabrost ako stvari ne idu prema planu. Držite ciljeve na umu, ali ostanite otvoreni za učenje kroz uspjeh i neuspjeh. Učite konzumirajući umjetnost, radeći je i čitajući o njoj. Umjetnost sama je najveći učitelj.

### **Kako:**

- **Temeljito se pripremite:** Prikupite materijale, postavite ciljeve, izradite plan lekcije, razvijte okvir za raspravu i provedite istraživanje.
- **Prigrbite iznenađenja:** Budite spremni da vas se skrene s puta. U početku, to može djelovati kao ulazak u nepoznato, ali s vremenom, istraživanje postaje poznato.
- **Dokumentirajte zapažanja:** Zapišite svoja zapažanja, čak i ako su kratka. Zabilježite što je uspjelo, a što nije i promislite zašto. Razmotrite svoja očekivanja i kako se usklađuju s ishodima.
- **Dajte si vremena za refleksiju:** Uključite vrijeme za refleksiju nakon aktivnosti. Nekim sudionicima treba više vremena i prostora da pokažu kako se osjećaju.

Slijedeći ove korake, možete pokrenuti strast za umjetnost kod svojih učenika i stvoriti dinamično, angažirajuće okruženje za učenje.



## **5. UMJETNOST JE SVUGDJE: metodologija u pripremi**

Odabir vrste umjetnosti za uključivanje u vašu metodologiju podučavanja je osobna i fleksibilna odluka. Započnite s onim što vas strastveno zanima i što vam je najpoznatije, te odvojite vrijeme za proširivanje znanja pohađanjem radionica ili događanja i povezivanjem s umjetnicima. U početku se fokusirajte na jednu vrstu umjetnosti, ali ostanite otvoreni za integraciju drugih kako napredujete. Ne morate biti stručnjak u svim umjetnostima da biste ih povezali s vašim temama ili crpili inspiraciju iz njih. Dijelite svoje znanje, budite spremni na izazove i kontinuirano učite zajedno sa svojim učenicima i sami.

### **Umjetnička istraživanja kroz ELPIS radionice u Sloveniji**

Na ELPIS radionicama u Sloveniji, istraživali smo različite oblike umjetnosti:

- **Disanje i glas**
- **Pokret i ples**
- **Improvizacijsko kazalište**
- **Vizualna umjetnost (slikanje, kolaž, skiciranje)**
- **Glazba (ritam, pjevanje, Orffovi instrumentarij)**
- **Kombinacija vizualne umjetnosti i pokreta**

Započeli smo kombiniranjem umjetničkih oblika tako što smo stavljali umjetničke pedagoge u parove i održavali radionice za pedagoge, studente i radnike s mladima gdje su oni doživljavali teme granica, ograničenja i periferija kroz dva umjetnička oblika po svom izboru. Na kraju radionica, predstavljali smo rezultate različitih grupa, svaki put postizajući jedinstvene rezultate unatoč istoj lekciji, temi i pedagozima. Ovo je pokazalo da izvedba i rezultati nikada nisu isti.

**Umjetnički oblici mogu biti međusobno povezani na brojne načine jer umjetnost nudi veliko polje za istraživanje, bavljenje raznim temama i razvijanje mašte, širenje polja asocijacija te dijeljenje i stjecanje osobnih iskustava. Zajednički posjedujemo više znanja nego kao pojedinci.**

## **Istražene teme**

Naše teme uključivale su **periferije, granice, ograničenja i limite**. Pedagozi su interpretirali ove teme na različite načine postavljajući pitanja o tome na što se žele fokusirati:

- Fizička ograničenja i granice tijela ili prostora u kojem stvaramo?
- Linija na papiru kao granica ili ograničenje?
- Periferije kao područja koja se obično zanemaruju?
- Kako pristupamo ovim temama koje se mogu istraživati iz više perspektiva: političke, osobne, društvene, imaginativne, jezične, aktivističke, povijesne, itd.?

## Strukturiranje aktivnosti

Prije uvođenja aktivnosti, razmotrite ova pitanja kako biste je strukturirali:

- Koji je cilj predložene aktivnosti?
- Koji će se umjetnički pristup i metodologija koristiti?
- Koje su vještine potrebne od strane facilitatora?
- Koji je vremenski okvir i veličina grupe?
- Koji su materijali i priprema prostora potrebni?
- Kako će vrijeme biti strukturirano u kombinaciji s sadržajem?
- Kako će aktivnost biti uvedena i zaključena?
- Koji su kriteriji za mjerenje uspjeha aktivnosti?

## Promišljanje i adaptacija

Promišljanje o aktivnosti je ključna za razumijevanje zašto je ona uspjela ili nije. Čak i faktori poput vremena (na primjer, obavljamo li aktivnost prije ili nakon ručka) mogu značajno utjecati na ishod. Međutim, ne brinite se previše oko savršenih uvjeta. Umjesto toga, fokusirajte se na postavljanje osnovnog okvira i poboljšanje uvjeta kako napredujete.

## Kriteriji uspjeha

Kriteriji uspjeha za aktivnost mogu varirati, na primjer:

- Sudjelovanje i angažman
- Učenje novog vokabulara
- Širenje kruga očekivanja i asocijacija
- Savladavanje tehnike ili metode
- Postizanje razumijevanja sadržaja

Čak i ako je sve ispravno provedeno, ali donosi različite rezultate, to nas uči da ostanemo pažljivi i prilagodimo naše planove ako je potrebno (ili cijenimo ono što jest, a ne ono što bi trebalo biti).

## Što predlažemo:

Pripremite se, planirajte i birajte, ali također dopustite da se proces prirodno odvija. Promatrajte, promišljajte i vjerujte sebi i procesu. Budite iskreni s grupom, pokažite kontrolu i priznajte kada stvari odstupaju od plana. Razgovarajte o tome što se moglo bolje učiniti i učite iz trenutne aktivnosti.

## Kako:

- **Osobno se angažirajte:** Pohađajte radionice, pozovite umjetnike i promatrajte kako rade s grupama. Raspravljajte i proučavajte njihove metode pripreme.
- **Promišljajte:** Vodite bilježnicu ili datoteku za pripremu aktivnosti i odvojite vrijeme za refleksiju nakon svake aktivnosti.
- **Eksperimentirajte:** Isprobajte različite pristupe, stavove i stilove. Vjerujte i razvijajte svoj vlastiti glas i izražavanje.
- **Suradnja:** Pozovite kolege da promatraju vaše aktivnosti, pristupite njihovim sesijama i razmjenjujte povratne informacije o iskustvima.

Prihvaćajući ove metode, možete stvoriti dinamično, angažirajuće okruženje za učenje koje učinkovito integrira umjetnost u formalno obrazovanje.



## 6. POVEZATI SE: sigurniji prostor

Kada razgovaramo s ljudima o njihovim omiljenim kreativnim iskustvima s umjetnošću, često spominju posebnu energiju, vibru, povezanost i osjećaj koji su imali u tijelu – osjećaj opuštenosti i živosti u isto vrijeme, sposobnost postizanja više nego što su mislili da mogu. Kroz umjetnost, ljudi susreću dijelove sebe koje nisu znali da imaju ili koje dugo nisu vidjeli. Kada smo analizirali i preveli ovo u konkretne ideje o tome što čini uvjete pravima za postizanje te energije, jedna stvar je postala vrlo jasna: uspostavljanje sigurnog prostora je najvažnija polazna točka. Kako to postići?

### 1. Jasni okvir aktivnosti

- Postavite cilj: Važno je znati zašto radimo aktivnost. Postavljanje cilja ne znači da već znamo rezultat, ali znači da razumijemo svoju motivaciju. Jasan cilj pruža osjećaj svrhe i smjera.



- Definirajte okvir: Jasno ocrтайте granice i očekivanja aktivnosti. Ovaj okvir donosi sigurnost grupi i može se prilagoditi prema potrebi. Slušajte grupu i prilagodite aktivnosti njihovim potrebama, bilo da im treba opuštanje ili stimulacija.

## **2. Izgradnja povjerenja**

- Povjerenje u voditelje: Povjerenje počinje s voditeljima. Moramo vjerovati u vlastite namjere i prostor koji stvaramo. Ovo samopouzdanje pomoći će sudionicima da vjeruju u proces, posebno kada isprobavaju nove i nepoznate stvari.

- Povjerenje među sudionicima: Potaknite povjerenje unutar grupe. Osigurajte da nitko ne podriva ili ismijava druge. Siguran prostor se oslanja na međusobno poštovanje i podršku, omogućujući svima da doprinesu bez straha od osude.

## **3. Dosljednost, reakcija i iskrenost**

- Dosljedno ponašanje: Budite dosljedni u svojim postupcima i reakcijama. Odmah se obratite na nepoštovanje u ponašanju kako biste održali respektabilno okruženje. Potaknite sudionike da isprobaju nove stvari, čak i ako ih u početku ne razumiju u potpunosti.

- Iskrena komunikacija: Stvorite okruženje u kojem se iskrena zapažanja i osjećaji mogu otvoreno dijeliti. Ovo smanjuje nape-  
tost i potiče osjećaj zajedništva u grupi.

## **4. Poštovanje**

- Relacijski autoritet: Autoritet bi trebao biti temeljen na znanju, vještinama, poštovanju, dosljednosti i povjerenju, a ne na hijerarhijskom statusu. Važno je voditi sa svjesnošću i skromnošću, održavajući ravnotežu između vođenja i učenja.

## **5. Autoritet**

- Relacijski autoritet: Autoritet bi trebao biti temeljen na znanju, vještinama, poštovanju, dosljednosti i povjerenju, a ne na hijerarhijskom statusu. Važno je voditi sa svjesnošću i skromnošću, održavajući ravnotežu između vođenja i učenja.

## 6. Facilitacija: sigurnost i odgovornost

- Podijeljena odgovornost: Facilitacija uključuje poticanje istraživanja i otkrivanja dok se osigurava da okruženje ostane sigurno. Sudionici bi trebali znati da dijele odgovornost za održavanje ovog sigurnog prostora.
- Praktična razmatranja: osigurajte osnovne potrebe i logistiku (npr. pauze, pristup kupaonici) kako bi se sudionici osjećali sigurnima u inače nepoznatoj situaciji.

## 7. Raznolikost

- Prigrлите raznolikost: Imajte na umu da svi sudionici neće reagirati isto ili uživati u istim aktivnostima. Uključite različite izraze i aktivnosti kako biste zadovoljili različite preferencije i razine udobnosti te istovremeno izazovite sve da se prilagode preferencijama drugih.

## 8. Povratne informacije

- Konstruktivne povratne informacije: Započnite s pozitivnim povratnim informacijama, priznajući hrabrost, istraživanje, predanost i trud. Pružite kritičke komentare na podržavajući način, fokusirajući se na kontinuirani rast i istraživanje.
- Primjeri povratnih informacija: Što je funkcioniralo, a što nije? Gdje su sudionici pokazali najviše, a gdje najmanje angažmana? Kako sudionici mogu još više uroniti u aktivnost? Kako mogu istražiti različite načine pristupanja aktivnostima?

Izraz »sigurniji prostor« koristi se jer različiti ljudi trebaju različite uvjete kako bi se osjećali potpuno sigurno. Međutim, možemo pokušati stvoriti prostor koji dovoljno podržava sve ljude kako bi mogli kreativno raditi, dijeliti, otvarati se do određene mjere i izražavati se.

## Što predlažemo:

Promatrajte sebe i kreirajte zajednički kodeks ponašanja.

### Kako:

- **Rasprava:** Započnite raspravom s vašom grupom o tome kako se svatko želi osjećati u zajedničkom prostoru. Što vam je potrebno jedni od drugih da biste se osjećali sigurno i podržano?

- **Stvorite plakat:** Koristite papiriće kako biste stvorili plakat sa smjernicama koje služe kao kompas za grupu. Ovo može biti vizualni podsjetnik na vaše zajedničke ciljeve i dogovore.

- **Budite svjesni drugih:** Razmislite o radnjama ili ponašanjima koja su kod vas učinila da se osjećate sigurno. Razmotrite što bi drugima moglo biti potrebno da se osjećaju isto. Ova empatija može pomoći u poticanju podržavajućeg okruženja.

- **Razumijevanje različitih potreba:** Prepoznajte da je nemoguće stvoriti prostor u kojem se svi uvijek osjećaju jednako sigurno. Ljudi imaju različite potrebe: neki trebaju više uputa, drugi preferiraju manje; neki trebaju više pažnje, drugi trebaju više prostora; neki napreduju uz više podražaja, drugi trebaju manje. Razmislite, prilagodite se i budite fleksibilni prema ovim različitim potrebama.

Poticanjem otvorene komunikacije i brige o različitim potrebama, možete stvoriti inkluzivnije i podržavajuće okruženje.



## **7. POKRENITE: proizvod ili rezultat?**

Izuzetno je važno biti svjestan i odlučiti u kojem smjeru idemo s našim umjetničkim obrazovnim aktivnostima. Kao što smo već opisali, ponekad definirani i odabrani ciljevi mogu se razlikovati i ne poklapaju se s ciljevima postignutim u aktivnosti. To nije problem sve dok ostajemo svjesni onoga što se događa i glavnog smjera kojim želimo ići s aktivnošću.

Rad s umjetnošću radi postizanja umjetničkog proizvoda (slika, izvedba, artefakt itd.) također predisponira proces. Može i treba započeti slično u svim poljima umjetničkog izražavanja, u opuštenom i kreativnom okruženju s učenjem tehnika, metodologija, radom s različitim materijalima, razvijanjem različitih vještina i istraživanjem samoizražavanja.

**Razlikovanje između procesno-orijentiranog i proizvodno-orijentiranog pristupa:**

U umjetničkom obrazovanju postoje dva glavna pristupa: procesno-orijentirani i proizvodno-orijentirani. Svaki ima svoj fokus i prednosti.

- **Procesno-orijentirani pristup:** Ovaj pristup naglašava put stvaranja umjesto konačnog proizvoda. Vrjednuje istraživanje, eksperimentiranje i osobni rast. Učenici uče tehnike, razvijaju vještine i izražavaju se bez pritiska da proizvedu dovršen finalni rad. Glavni cilj je poticanje kreativnosti, razvijanje ljubavi prema umjetnosti i izgradnja samopouzdanja u vlastite sposobnosti. Ovaj pristup je fleksibilan i prilagodljiv, omogućujući promjene i prilagodbe na temelju potreba i odgovora grupe.

- **Proizvodno-orijentirani pristup:** Ovaj pristup se fokusira na stvaranje gotovog umjetničkog djela koji se može prezentirati. Uključuje više strukture, discipline i često određeni vremenski okvir. Učenici rade prema specifičnom cilju, usavršavajući svoj rad kako bi zadovoljili određene standarde. Ovaj pristup uči upornost, pažnju na detalje i kako se nositi s konstruktivnom kritikom. Posebno je koristan kod pripreme za izložbe, izvedbe ili bilo koju situaciju u kojoj će umjetničko djelo biti predstavljeno publici.

## Balansiranje discipline i kreativnosti

**Ključno je pronaći ravnotežu između ova dva pristupa kako bi se pružilo sveobuhvatno iskustvo umjetničkog obrazovanja.** Dok procesno-orijentirani pristup njeguje kreativnost i osobno izražavanje, proizvodno-orijentirani pristup usađuje disciplinu i sposobnost rada prema opipljivom cilju.

- **Integrirajte oba pristupa:** Započnite s procesno-orijentiranim pristupom kako biste omogućili učenicima da istražuju i eksperimentiraju. Kako projekt napreduje, postepeno uvodite elemente proizvodno-orijentiranog pristupa kako biste ih usmjerili prema stvaranju završenog djela.

• **Potaknite fleksibilnost:** Čak i kada se fokusirate na konačni proizvod, održavajte određeni stupanj fleksibilnosti. Dopusnite učenicima da unose promjene i istražuju nove ideje koje mogu nastati tijekom procesa stvaranja.

• **Podrška i vodstvo:** Pružite dosljednu podršku i vodstvo. Pomozite učenicima upravljati stresom i pritiskom koji može doći s radom prema završnom proizvodu. Potičite ih da izazove i prepreke vide kao prilike za učenje i rast.

• **Proslavite postignuća:** Priznajte i kreativni proces i konačni proizvod. Proslavite trud, istraživanje i učenje koje se dogodilo putem, kao i završeno umjetničko djelo.

Balansirajući disciplinu i kreativnost, može se stvoriti okruženje koje vrjednuje i umjetnički proces i rezultat, njegujući kvalitetan razvoj učenika.

## **Što predlažemo:**

• **Koristite različite ciljeve kao motivacijski alat:** Ovisno o potrebama grupe, možemo se fokusirati na različite ciljeve tijekom dužeg procesa kreativnog rada - izražavanje, kreativno istraživanje teme, utjelovljenje, učenje tehnika, rad prema proizvodu itd.

• **Razgovarajte o nesigurnostima i strahu od neuspjeha:** Naglasite i proces i konačni rezultat kako biste adresirali nesigurnosti i strah od neuspjeha. Osigurajte da prostor ostane siguran, čak i kada se fokusira na konačni ishod.

• **Fokus na učenje i razvoj:** Podsjetite sebe i svoje učenike da su učenje, izlaganje umjetnosti i razvijanje vještina ključni koraci za rast i izgradnju povjerenja u materijale koje stvaramo.

## Kako:

- **Priznajte stres i ranjivost:** Budite svjesni stresa koji dolazi s ranjivošću izlaganja. Prepoznajte da su svi umjetnički izrazi kombinacija intimnih, osobnih, društvenih i relacijskih elemenata.
- **Potičite hrabrost i dijeljenje:** Potičite hrabrost u dijeljenju ideja i razumijevanje da nemamo potpunu kontrolu nad tim kako će publika doživjeti naš rad. To je zajedničko iskustvo između stvoritelja, proizvođača i publike.
- **Fokusirajte se na važnost procesa:** Istaknite važnost istraživanja teme, tehnika, materijala, koncepata i pristupa. Proces otkrivanja, oblikovanja i izražavanja onoga što je važno je ključan.
- **Njeguajte osjećaj svrhe:** Naglasite da je značaj konačnog proizvoda u prenošenju onoga što je važno stvoritelju. Bilo da je to poruka, ljepota, pristup, istraživanje, pitanje ili provokacija, čin stavljanja na izložbu trebao bi odražavati vrijednosti stvoritelja.
- **Potičite duboko razmišljanje:** Educirajte ljude da razmišljaju o tome što im je najvažnije i da razmišljaju o tim aspektima kroz svoje umjetničke izraze.
- **Tretirajte konačni rezultat kao priliku za učenje:** Nikada ne zaboravite da je konačni rezultat također dio procesa i prilika za učenje. Nastavite učiti i rafinirati svoj ukus u umjetnosti uranjanjem u nju i traženjem iskrenih, konstruktivnih povratnih informacija o tome što je uspjelo, a što nije.
- **Angažirajte se s umjetnicima profesionalcima:** Kada pripremate proizvod, umjetnici profesionalci mogu biti od velike vrijednosti i podrške. Povežite se s njima i učite iz njihovih iskustava i povratnih informacija.

Balansiranjem fokusa između procesa i konačnog rezultata, te stvaranjem podržavajućeg okruženja, možemo pomoći učenicima da prihvate ranjivost, razviju svoje vještine i izraze ono što im je najvažnije.





## **8. KLIZIŠTE, GRANICE I OGRANIČENJA: limit**

Ne možemo sve postići. Ograničeni resursi, poput vremena, prostora, veličine grupe, materijala i sredstava, često nas frustriraju. Međutim, ova ograničenja također mogu poslužiti kao početne točke za pronalaženje boljih uvjeta i jačih sustava podrške.

Ponekad jasna ograničenja mogu potaknuti kreativnost. Na primjer, podijeliti radni prostor na pola crtom na podu uvodi granicu s kojom se može igrati - prelazak preko nje, hodanje oko nje ili pokušaj brisanja može generirati razne asocijacije, priče i značenja.

### **Prihvatanje ograničenja**

Ograničenja mogu biti i korisna i frustrirajuća. Kada stvaramo i istražujemo umjetnost, možda ćemo biti nezadovoljni ishodom, smatrajući ga ružnim ili neobrađenim. Umjetnička praksa također može otvoriti emocionalne prostore, potencijalno izazivajući traumu. Dok neki sudionici mogu reagirati pozitivno, postajući otvore-

niji i dijeleći, drugi mogu trebati dodatnu podršku. Kao edukatori, ključno je prepoznati kada je potrebna profesionalna pomoć i uputiti sudionike na odgovarajuće resurse. Umjetnost nije terapija, iako može imati terapeutske učinke.

## Upravljanje ranjivošću i refleksijom

Potaknite ranjivost i samoizražavanje, ali uvijek završavajte sesije refleksijom kako bi sudionici obradili svoja iskustva. Neočekivane teme mogu se pojaviti tijekom aktivnosti, zahtijevajući podršku od kolega edukatora. Budite iskreni i skromni, promatrajući i učeći iz svake interakcije. Obratite se osjetljivim temama s pažnjom i razumijevanjem, i budite spremni priznati kada nemate sve odgovore.

### *Što predlažemo:*

Budite svjesni ograničenja i koristite ih kao okvir.

### *Kako:*

- **Izgradite mrežu podrške:** Pronađite ljude koji vam mogu pomoći da prevladate razna ograničenja.
- **Komunicirajte sa sudionicima:** Pitajte ih za njihove potrebe i prijedloge za rješenja.
- **Priznajte neizvjesnost:** Priznajte da ne znate sve i zakoračite u nepoznato s hrabrošću.
- **Uspostavite granice:** Budite jasni i odlučni u zaštiti granica sudionika i vlastitih granica.
- **Prihvatite ograničenja:** Shvatite da je rezultat procesa uvijek unutar opsega zadanih ograničenja.

- **Prihvatite promjenu i iznenađenje:** Dopustite sebi da budete promijenjeni i iznenađeni procesom.
- **Vježbajte hrabrost:** Modelirajte hrabrost za svoje sudionike.

Prihvaćanjem i radom unutar naših ograničenja, možemo stvoriti podržavajuće i kreativno okruženje koje potiče rast i učenje za edukatore i sudionike.



## **9. LETI: motivacija za nastavak**

POTREBNO JE VRIJEME. Potrebna je podrška. To znači vraćanje svojim vrijednostima i viziji koju ste imali za proces više puta, pa čak i revidiranje i prilagođavanje. To znači pronalaženje drugih ljudi koji vjeruju u slične ideje. Ali također znači pronalaženje ljudi koji vjeruju u različite ideje. Iznad svega, trebali biste promatrati sebe i brinuti o sebi. Ako vam se čini previše, pronađite načine kako da to olakšate. Uvijek je vrijedno pokušati, čak i kada se čini kao neuspjeh; možda ste nešto naučili u tom procesu.

### **Naglasite brigu o sebi za voditelje**

Kao voditelji, moramo prvo brinuti o sebi. Zato potičemo sudjelovanje na radionicama, satovima i aktivnostima. To je mjesto gdje punimo svoju šalicu kako bismo je mogli dijeliti s drugima. Vjerujte i ne dopustite da vas izazovi ili čak neuspjesi demotiviraju. Vraćajte se svojim vrijednostima i viziji

iznova i iznova. Kao edukatori, imamo najveće ograničenje od svih – vrijeme: što želimo učiniti s njim? Stvarajte i budite dio aktivnosti koje vas inspiriraju i igrajte se, prihvaćajte različite prilike i budite otvoreni za nova iskustva.

### **Praktični savjeti za održavanje motivacije i suočavanje s izazovima:**

- **Postavite realne ciljeve:** Podijelite svoju dugoročnu viziju na manje, ostvarive ciljeve. To pomaže u održavanju osjećaja napretka i postignuća.
- **Redovito promišljajte:** Odvojite vrijeme za promišljanje o svojim iskustvima, pozitivnim i negativnim. Identificirajte što je dobro funkcioniralo, a što nije i koristite te uvide za prilagodbu svog pristupa.
- **Tražite podršku:** Izgradite mrežu kolega i prijatelja koji mogu pružiti podršku, povratne informacije i ohrabrenje. Ne oklijevajte tražiti pomoć kada vam je potrebna.
- **Uravnotežite rad i odmor:** Osigurajte zdravu ravnotežu između rada i odmora. Planirajte redovite pauze i vrijeme za opuštanje kako biste se napunili energijom.
- **Ostanite nadahnuti:** Angažirajte se u umjetničkim i kreativnim aktivnostima koje vas inspiriraju. Posjećujte izložbe, čitajte o novim tehnikama i budite znatiželjni prema različitim oblicima umjetnosti.
- **Proslavite male pobjede:** Priznajte i proslavite mala postignuća na putu. To može podići moral i održati vas motiviranim.
- **Vježbajte samosuosjećanje:** Budite ljubazni prema sebi. Razumijte da su neuspjesi prirodni dio procesa učenja i stvaranja. Dopustite si da griješite i učite iz njih.

- **Održavajte zdrav način života:** Brinite se za svoje fizičko zdravlje jedući zdravo, redovito vježbajući i dovoljno spavajući. Zdravo tijelo podržava zdrav um.
- **Ostanite povezani:** Održavajte veze s drugim edukatorima i umjetnicima. Dijeljenje iskustava i ideja može pružiti nove perspektive i obnoviti vaš entuzijizam.

### A grupa koju vodite u svijet umjetnosti?

Neki sudionici će biti duboko dirnuti. Drugi će osjetiti novopronađenu slobodu. Neki će prepoznati i iskoristiti mogućnosti koje umjetnost nudi. Neki će biti viđeni u novom svjetlu, dobivajući priliku izraziti se na načine koje nikada prije nisu imali. Neki će dobiti alate za pronalaženje novih putova, dok će drugi osloboditi unutarnji pritisak. Svaka osoba će iz iskustva uzeti nešto jedinstveno – čak i ako to nije baš ono što su oni ili vi možda zamislili. Uvijek postoji način da se prilagodite i pokušate nešto drugačije kako biste postigli željene rezultate.

Umjetnost je uvijek vrijedna energije, vremena i novca. Može proširiti naše perspektive i iskustva, čineći da se osjećamo viđeno, saslušano i shvaćeno. Može nas potaknuti da zamislimo neočekivano, izazovemo stereotipe, donesemo lakoću i radost te izazovemo emocije koje vode do dublje refleksije. Angažiranjem s umjetnošću, kontinuirano joj se vraćamo, privučeni njenom transformativnom moći.

### *Što predlažemo:*

Nastavite. Pronađite svoje razloge za nastavak. Pronađite podršku i načine da ustrajete.

## Kako:

- **Pokrenite se:** Angažirajte se u procesu s punim srcem.
- **Promišljajte:** Redovito procjenjujte svoja iskustva i učite iz njih.
- **Prihvatite ranjivost:** Prepoznajte svoje trenutke sloma kao prilike za izgradnju boljih struktura i jačanje sebe.
- **Dijelite svoje putovanje:** Komunicirajte svoje borbe i uspjehe s drugima. Dijeljenje slabosti je snaga koja može inspirirati nove ideje i njegovati zajednicu.
- **Iznesite svoje ideje:** Izrazite svoja mišljenja, strasti i kreativne uvide. Potičite druge da čine isto.
- **Ustrajte:** Nastavite, čak i kada je teško. Napredujete.
- **Vratite se osnovama:** Prisjetite se temeljnih pitanja: Zašto? Kako? S čime? S kime?
- **Uživajte u procesu:** Uravnotežite ozbiljnost sa zabavom. Razumijte složenost, ali se ne bojte ponekad pristupiti stvarima ležerno.
- **Mudro koristite vrijeme:** Prepoznajte vrijeme kao dragocjeni resurs i iskoristite ga na najbolji mogući način.
- **Prevladavajte strahove:** Hrabro zakoračite u nepoznato.

## DIŠITE I UŽIVAJTE

## **10. POVEZIVANJE: dobijte više informacija**

Možete kontaktirati partnerske organizacije ako vam treba više informacija:

**Pionirski dom – Center za kulturo mladih:**

[www.pionirski-dom.si](http://www.pionirski-dom.si), [bjanka.krsmanc@pionirski-dom.si](mailto:bjanka.krsmanc@pionirski-dom.si)

**The Rijeka Youth theatre:**

<https://linktr.ee/trytheatre>, [trytheatre.official@gmail.com](mailto:trytheatre.official@gmail.com)

**Idrisi Cultura e Sviluppo ETS:**

<https://idrisculturaesviluppo.org/>, [info@idrisculturaesviluppo.org](mailto:info@idrisculturaesviluppo.org)

**Liceo Ginnasio di Stato F. Scaduto:**

<https://www.liceoscadutobagheria.edu.it/>, [papc01000v@istruzione.it](mailto:papc01000v@istruzione.it)



